

ляют влияние на процессы в которые происходят в Украине. Данная работа ориентирована на обогащение достижениями психологической науки наработок социальной, политической и экономической географии, что позволяет выявлять территориальные социетальные пространства, которые в комплексе формируют своеобразные социетальные ландшафты, география которых еще требует дальнейшего изучения. В свое время, открытие Зигмунда Фрейда и Карла Гюстава Юнга совершили революцию не только в психологической науке, но и одновременно произвели существенное влияние на развитие других наук и породили существенные изменения в культуре, искусстве, политике, экономической деятельности в глобальных масштабах. В частности, предложенная статья, используя идеи выдающихся психологов, подвергает анализу особенности социетальной реальности в привязке к географическим пространствам.

Выявляются особенности социетальной психики Запада, отдельно рассматривая католическое пространство северо-западного Средиземноморья и протестантское – северо-западной Европы, православное северо-восточной Европы (Россия) и православно-униатское – юго-западной части Восточно-Европейской равнины (Украина). Частично дается характеристика ближневосточному социетальному пространству, представленному исламом и иудаизмом, осуществляющих опосредованное влияние на формирование и развитие социетальных установок на территории Украины. Проанализированный в работе социетально-пространственный ландшафт мира существенно дополняет социальную географию, выявляя глубинные пласты психического бессознательного отдельных территориальных сообществ, особенности их взаимодействия, взаимовлияния, саморазвития и возникающих при этом проблем.

Ключевые слова: социетальная психика, социетальная система, социетальное пространство, мировоззренческая парадигма, политический ландшафт.

Summary:

Viktor Hrushko. Geography caused by societally ideological and political paradigms

The work analyzes the characteristics of societal fields that are formed on the territory of Ukraine and territories bordering on it, or made political influence on the ideological and political purposes of population of Ukraine. The article reveals the historical tradition in certain areas and their influence on the ruling ideas. It were analyzed dominant geopolitical and social structures, that originated and evolved of societies traditional various different parts of the world relevant to the Ukraine and those exercising political influence on the processes in which they take place. This work is focused on enriching the achievements of psychological science developments of social, political and economic geography that reveals societal territorial spaces, which together form some kind of societal landscapes, their geography needs further exploration. Also, the discovery of Sigmund Freud and Carl Gustav Jung made a revolution not only in psychological science, but in the same time resulted in a significant influence on the development of other sciences and triggered major changes in culture, art, politics, economic activity on a global scale. Although, the proposed article used the ideas of great psychologists for analyse puts particular societal reality in the context of geographic location. Middle societal space represented Islam and Judaism were partly characterized, that exercise indirect influence on the formation and development of societal purposes in Ukraine. Societal landscape of the world greatly complements the social geography of showing deep layers of the unconscious psychic of individual local communities, especially their interaction, mutual, self-development and the problems that arise along this way.

Key words: societal psyche, societal system, societal field, ideological paradigm, political landscape.

Рецензент: проф. Заставецька О.В.

Надійшла 04.11.2013р.

УДК 911.3:008

Сергій ЗАДВОРНИЙ

ГЕОПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто і поглиблено теоретичні аспекти суспільно-географічних досліджень театральної галузі культурно-мистецької сфери регіону. Виявлено провідні фактори формування та розвитку театральної справи. Розглянуто компонентно-функціональну та територіальну структуру театрального мистецтва Тернопільської області. Встановлено основні геопросторові проблеми функціонування театральної галузі та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: театральна галузь, спеціалізація театрів, геопросторова організація, аматорський театр, культурно-мистецька сфера.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Запорукою формування повноцінної економічної та соціальної системи держави є проведення цілої низки структурних реформ. Їх доцільність, дієвість та результативність прямо

залежатиме від стану вивченості проблем та кризових явищ кожної із галузей економіки. І однією із таких галузей, яка потребує негайного реформування та вироблення якісної національної програми розвитку, є культурно-мис-

тецька сфера. Здійснення позитивних зрушень у її функціонуванні забезпечить не тільки покращення рівня соціально-культурного обслуговування населення, а й створить якісне підґрунтя для прогресивного розвитку господарства країни. Адже сприйняття і розуміння культури як суспільного явища допоможуть кваліфіковано аналізувати, систематизувати, класифікувати та створювати оптимальні моделі процесів духовного, соціально-політичного та культурно-мистецького життя, на цій базі впорядковувати й унормувати розмаїття форм людської діяльності [1, с. 3].

Початковим етапом у вивченні даної проблематики повинні стати суспільно-географічні дослідження окремих складових культурно-мистецької сфери у регіонах України. На їх основі має бути сформована загальнодержавна картина стану сфери культури і мистецтва загалом і її просторових аспектів зокрема. У даному випадку нами вирішено вивчити особливості геопросторової організації театрального мистецтва у Тернопільській області.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідження територіальної організації театрів і театрального мистецтва значно активізувались у першій половині 1990-х років. Але вони, в основному, відбувались в рамках культурології, мистецтвознавства, рідше – економіки, туризму. Окрім того, сьогодні відчувається нестача досліджень, які присвячені вивченню театральної мережі України, особливостям її функціонування. Театральна галузь культури і мистецтва була у деякій мірі однією із складових у суспільно-географічних дослідженнях Ж.І. Бучко, Н.В. Моштакіної, Л.М. Немець, Я.В. Остафійчука, І.І. Ровенчака, О.Г. Топчієва, О.І. Шаблія, Л.Т. Шевчук та ін.

Мета статті. Поглибити теоретичні основи суспільно-географічних досліджень галузі театрального мистецтва та здійснити комплексний аналіз його територіальної організації у Тернопільській області.

Виклад основного матеріалу. Нині в Україні збільшується попит населення на соціальні послуги – культуру і мистецтво. Це викликано демократизацією та плюралізмом у творчій діяльності культурно-мистецьких закладів, колективів та окремих митців, а також прагненням громадян до всебічного розвитку та задоволення власних естетичних потреб. Так, наприклад, за п'ятирівневою ієрархічною класифікацією потреб людей І.В. Бестужева-Лади четвертий рівень представлений пасив-

ними інтелектуальними потребами. Це потреби знань, естетичної насолоди, морального задоволення. П'ятий (вищий) рівень формують активні інтелектуальні потреби, які можна назвати творчими [12, с. 532]. Серед них важливою є потреба населення у театральному мистецтві – перегляді та участі у виставах, театралізованих дійствах, фестивалях, конкурсах, відвідинах спеціалізованих музеїв тощо.

Підтвердженням збільшення запитів на театральне мистецтво є, наприклад, те, що кількість театрів України у період з 1990-2011 рр. збільшилась із 125 до 133 [7, с. 477]. У той же час відбулось кількісне урізноманітнення видів театральних закладів, але досить відчутним було й падіння їх відвідування населенням із 17,6 млн. у 1990 р. до 6,7 млн. у 2011 р., хоча в останній час відчувається тенденція до повільного збільшення цього показника [7, с. 481]. Прогресивний розвиток театральної справи загалом, її новітніх форм, видів і жанрів зокрема, відбувається, в основному, у великих містах і обласних центрах, а досить кризова ситуація у цьому плані відчутна у периферійних містах та сільській місцевості. Це пов'язано з тим, що, починаючи із 1991 р., відбулось зниження підтримки народної театральної творчості на державному та місцевому рівнях.

Позитивним моментом у контексті правового регулювання театральної галузі культури і мистецтва, а також подальшого її змістовного вивчення стало прийняття Закону України "Про театри і театральну справу" у 2005 р. У ньому визначено основні терміни даної галузі, які безпосередньо необхідні для її суспільно-географічних досліджень: театр – заклад культури (підприємство, установа чи організація) або колектив, діяльність якого спрямована на створення, публічне виконання та публічний показ творів театрального мистецтва; театральна справа – комплекс заходів, спрямованих на створення, публічне виконання та публічний показ творів театрального мистецтва, їх поширення і збереження, забезпечення умов для розвитку театральної творчості, професійної освіти, науки, театральної журналістики, видавничої діяльності з історії, теорії та практики театрального мистецтва, відповідної музейної та архівної діяльності; театральне мистецтво – вид мистецтва, особливістю якого є художнє відображення життя за допомогою сценічної дії акторів перед глядачами; театральна діяльність – діяльність у галузі театрів і театральної справи, пов'язана зі створенням, пуб-

лічним показом, поширенням та збереженням творів театрального мистецтва, забезпечення умов для розвитку театральної творчості, підготовкою професійних кадрів, пропагандою кращих зразків театрального мистецтва.

Важливим є також визначення основних функціональних видів діяльності театрів, а саме:

- створення, публічне виконання та публічний показ театральних вистав, інших творів театрального мистецтва на власній сцені (сценах) та на гастролях, організація мистецьких фестивалів, конкурсів, оглядів, а також реалізація квитків на зазначені заходи;
- підготовка театральних постановок, театально-концертних програм та інших заходів на основі договорів з юридичними та фізичними особами для їх публічного виконання чи публічного показу на власній чи орендованій сценах;
- організація стажувань усіх категорій працівників театрів;
- надання організаціям на основі договорів постановочних послуг, сценічних постановочних засобів для проведення вистав, концертів;
- надання власної сцени іншим театрам для проведення гастрольних заходів, спільних театральних проєктів та програм;
- підготовка, тиражування та реалізація інформаційно-довідкових і рекламних мате-

ріалів, копій відеоматеріалів та фонограм, пов'язаних з діяльністю театру.

Крім цього необхідно враховувати й самодіяльну театральну творчість, основу якої становлять різноманітні театральні вистави, які виконуються самодіяльними театральними колективами, що діють у складі підприємств, установ, організацій, навчальних закладів [3].

Роль і місце театрального мистецтва у системі економіки України також урегульовано Класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД) ДК 009:2010. Місце і структура театральної галузі у ієрархічній структурі КВЕД ДК 009:2010 наведена у таблиці 1.

Також для повноцінного бачення структури театрального мистецтва необхідно враховувати діяльність персональних театральних або художніх агентів чи агентств (клас 74.90) і діяльність із підбору акторів (клас 78.10) [5].

У процесі суспільно-географічних досліджень для формування загальної картини геопросторової організації системи театрального мистецтва регіону потрібно враховувати вищі навчальні заклади, які здійснюють підготовку спеціалістів для даної галузі, музеї театрального мистецтва, меморіальні музеї, музеї-садиби діячів театральної справи, осередки діяльності народних аматорських театральних колективів, події і місця пов'язані із театральним мистецтвом та персоналіями тощо.

Таблиця 1

Галузь театрального мистецтва у ієрархічній структурі КВЕД ДК 009:2010 [5]

Секція	Розділ (XX)	Група (XX.X)	Класи (XX.XX)	Що включає клас
R Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	90 Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг	90.0 Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг	90.01 Театральна та концертна діяльність	Постановку театральних вистав, концертів і оперних або балетних спектаклів, танцювальних та інших сценічних виступів: діяльність груп, цирків або труп, оркестрів і ансамблів, діяльність самостійних артистів, таких як актори, танцюристи, музиканти, лектори або оратори.
			90.02 Діяльність із підтримання театральних і концертних заходів	Діяльність із технічної підтримки живих театральних вистав, концертів, опери, танців або інших сценічних виступів: діяльність режисерів, продюсерів, художників-оформлювачів та декораторів сцени, інженерів з освітлювання тощо. Також діяльність продюсерів або підприємців у сфері мистецтва з визначеними приміщеннями або без них.
			90.04 Функціонування театральних і концертних залів	Функціонування концертних і театральних залів та інших приміщень.

У зв'язку із недостатнім рівнем наукової розробки з даної проблематики, відсутня типізація професійних театрів на основі їх спеціалізації для потреб суспільно-географічних досліджень. Виходячи з цього, на основі аналізу

різновидів театрів України була складена їх типізація за функціональними напрямками діяльності (рис. 1). Окремо ще можна поділяти театри за мобільністю на стаціонарні і пересувні та за національним напрямом у творчості

– український, російський, циганський та ін. У свою чергу, аматорські театральні колективи варто поділяти на такі різновиди: драматичний; мініатюри; ляльковий; естради; юного глядача; поезії; театр-студія; колектив ху-

дожного слова; художньо-просвітницький колектив. Важливим є поділ цих творчих колективів за віком учасників (на дитячий і дорослий) та відповідно на наявність звання ("зразковий" і "народний").

Рис. 1. Функціональна спеціалізація професійних театрів

Сьогодні формування і функціонування театральномистецької мережі регіону залежить від цілої низки факторів, серед найбільш вагомих варто назвати такі:

- 1) історико-культурні особливості розвитку території;
- 2) культурномистецькі традиції місцевого населення;
- 3) особливості заселення території і типи розселення;
- 4) географічне (геокультурне) положення регіону у контексті міжнаціонального і міждержавного діалогу культур;
- 5) рівень і якість життя населення, що впливає на формування культурномистецьких запитів;
- 6) культурна політика держави у театральній справі, бюджетні видатки на розвиток галузі.

Важливим етапом у суспільно-географічних дослідженнях театального мистецтва регіону є розгляд його компонентно-функціональної структури. Сьогодні провідною скла-

довою театральної галузі Тернопільської області є професійні театри, котрі слугують потужними духовно-культурними центрами та об'єктами проведення дозвілля. Таких культурномистецьких закладів в області є два, які розміщені в обласному центрі. Тернопільський обласний академічний український драматичний театр ім. Т.Г. Шевченка є провідним театральним закладом області. У закладі працює понад 100 акторів та музикантів. Колектив здійснює гастрольну діяльність, відбуваються бенефіси, Всеукраїнські фестивалі. Він вміщує глядацьку залу на 600 місць, і "малу сцену" на 80 місць. Тернопільський академічний обласний театр актора і ляльки розрахований на 234 місця. Гастролі в Україні й за кордоном, демонструючи вистави для дітей і дорослих. У приміщенні театру діє музей ляльок, подарунків і сувенірів [11, с. 419–424]. Динаміка відвідування професійних театрів області засвідчує ріст глядацької активності населення за останні роки (рис. 2).

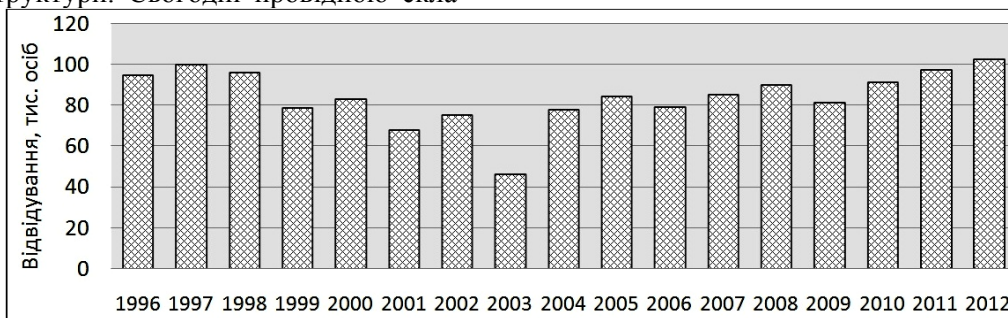

Рис. 2. Динаміка відвідування театрів Тернопільської області у період 1995-2012 рр. [2]

У формуванні загальної геопросторової театральномистецької картини регіону важли-

ве значення мають аматорські театральні колективи, що діють при підприємствах, органі-

заціях, установах. У Тернопільській області ці творчі об'єднання функціонують при закладах культури клубного типу, в навчальних закладах, обласному методичному центрі народної творчості. У 2012 р. діяло 1245 аматорських театральних колективів, з 13108 учасниками. У порівнянні з 2012 р. кількість драматичних колективів зменшилась. В області 24 народних та 7 зразкових аматорських театрів. Стабільно

працюють народні аматорські театри ім. Леся Курбаса Підволочиського РБК, Кременецького РБК та Озернянського СБК Зборівського району. Це колективи зі сталим складом, постійними режисерами-постановниками. Кількість творчих колективів, їх наповнюваність та звання у зрізі адміністративних районів представлені у таблиці 2.

Таблиця 2

Показники розвитку аматорського театального мистецтва Тернопільської області*

№ п/п	Райони	Кількість колективів	Кількість колективів на 1 тис. населення	Загальна кількість учасників у колективах	Частка учасників від усього населення (у %)	Колективи із званням	Учасників у колективах із званням
1.	Бережанський	45	1,08	530	1,27	1	20
2.	Борщівський	88	1,28	904	1,31	2	26
3.	Бучацький	134	2,09	1494	2,33	4	100
4.	Гусятинський	65	1,05	934	1,5	2	58
5.	Заліщицький	61	1,27	578	1,2	1	20
6.	Збаразький	84	1,44	806	1,38	3	33
7.	Зборівський	72	1,67	723	1,68	1	20
8.	Козівський	75	1,93	798	2,05	1	35
9.	Кременецький	73	1,06	630	0,91	1	17
10.	Лановецький	46	1,53	410	1,36	1	18
11.	Монастириський	87	2,94	840	2,83	-	-
12.	Підволочиський	74	1,71	780	3,48	3	50
13.	Підгасцький	77	3,99	675	1,8	2	35
14.	Теребовлянський	98	1,46	1115	1,66	9	103
15.	Тернопільський	61	0,92	751	1,15	1	60
16.	Чортківський	85	1,12	933	1,23	1	13
17.	Шумський	60	1,77	496	1,49	1	15

*За даними Тернопільського обласного методичного центру народної творчості

Щодо різновидів театального мистецтва, то у регіоні найбільш поширеними і масовими є драматичні театри та колективи художнього слова. Найбільш різноманітні представлені види та жанри театального мистецтва у Бучацькому і Теребовлянському районах. Кількість дорослих колективів в області – 500, у яких задіяно 5796 учасників, дитячих відповідно – 734 із 7286 учасниками. Позитивним моментом у розвитку народної театальної творчості є масовість дитячих колективів. Так у Борщівському, Бучацькому, Гусятинському, Підволочиському, Теребовлянському, Тернопільському, Чортківському районах кількість учасників перевищує 500 осіб у кожному. Особливо слід відзначити, що найбільше колективів із званням у Теребовлянському районі – 9 (2 із них діє при Теребовлянському вищому училищі культури) та Бучацькому – 4. Серед районів області відсутні театральні колективи із званням лише у Монастириському районі. Аналізу-

ючи карту театального мистецтва регіону (рис. 3), варто зазначити, що найкраще розвинута аматорська творчість у населених пунктах південно-західної та центральної частин області, значно менше – у північній та південній.

Окрім народних аматорських театральних колективів, що діють при культурно-мистецьких закладах та інших установах та організаціях, в Тернопільській області широко поширений серед населення вертеп – різновид української народної драми, різдвяне театральне дійство, т. з. "живий вертеп". Особливо популярний у сільській місцевості, учасники дійства – діти і молодь. Також на території області збережена рання форма вертепного дійства – вертеп ляльковий (шопка). Це реліктовий атрибут різдвяної обрядовості, музично-театральне дійство. Він зберігся у селах Заставці Монастириського, Яблунів та Сухостав Гусятинського, Кобиловолки Теребовлянського і Настасів

Тернопільського районів. У місцевій традиції представлений двома формами: одно- і двоповерховими будиночками. Останній властивий лише для с. Настасів [9, с. 251]. У населених пунктах над Дністром традиційним є святкування Маланки, свята напередодні Старого Нового року, яке супроводжується театралізованим дійством. Воно щорічно проводиться у с. Горошова Борщівського району в осучасненій формі, у вигляді карнавалу під назвою "Меланія".

Вагоме значення у системі театрального мистецтва та у напрямку формування культурно-мистецьких театральних центрів регіону посідають вищі навчальні заклади, які готують спеціалістів для даної галузі. Фахівців за напрямком підготовки "Театральне мистецтво" навчають в Інституті мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Тут функціонує кафедра театрального мистецтва. У музейному комплексі ТНПУ ім. В. Гнатюка при Музеї дитячої творчості діє студентсько-учнівський театр. Готує фахівців для драматичного театру Тернопільське обласне державне музичне училище ім. С. Крушельницької – вищий навчальний мистецький заклад I рівня акредитації. Тербовлянське вище училище культури I рівня акредитації у м. Тербовля готує фахівців за спеціальністю "Народна художня творчість" із спеціалізацією "Видовищно-театралізовані заходи". При закладі діє два театральних колективи із званням "народний" – театр ляльок (23 учасники) і театр-студія (26 учасників).

Популяризують і доповнюють театральну галузь музеї, присвячені власне театральному мистецтву та творчим персоналіям. Головним у цьому напрямку в області є Копичинецький (районний) музей театрального мистецтва Тернопільщини, в основному фонді якого є понад 4 тис. експонатів. Музей здійснює науково-дослідну й пошукову роботу, організовує мистецькі виставки, здійснює науково-освітні та громадські заходи [10, с. 166]. У с. Старий Скалат діє обласний меморіальний музей-садиба Леся Курбаса. Тут, крім музейної діяльності проводяться конкурси, творчі вечори. У культурно-мистецькій сфері Тернопільської області та театральній галузі, зокрема, важливе значення також мають такі музеї: історії народного театру Борщівського цукрового заводу (м. Борщів), історії Бучацького народного театру (м. Бучач), історії Заліщицького народного театру (м. Заліщики). У напрямку розвитку музейної справи та відродження історії на-

ціонального театру досить перспективним є створення в майбутньому меморіальних музеїв, музеїв-бібліотек, музеїв-кімнат, окремих експозицій, присвячених таким персоналіям театрального мистецтва, уродженцям Тернопільської області: актрисам Стадниковій С.А. і Стадниковій С.Й. (м. Тернопіль); актору, режисеру Стаднику Я.Й. (м. Збараж); актрисі Рубчаковій К.А. (м. Чортків); актрисі Юрчаків Г.С. (м. Тербовля); актору Юрчаку В.М. (сmt. Скала-Подільська Борщівського р-ну); актору Антківу Б.М. (с. Острів Тернопільського р-н); актору, режисеру Гелясу Я.Т. (с. Терпилівка Підволочиського р-ну); актору, режисеру Коханенку Є.Т. (с. Винятинці Заліщицького р-н); у Підгаєцькому р-ні актору і режисеру Гірняку Й.Й. (с. Гнильча), актору, режисеру, драматургу Підвисоцькому К.О. (с. Коржова); у Зборівському р-ні актору, режисеру Бенцалю М.Г. (с. Курівці), актору, режисеру Бортнику Я.Д. (с. Озерна), актору Шагайді С.В. (с. Білоголови). Можливе створення музеїв історії театральних колективів, особливо тих, що довгий час функціонують та мають звання.

Позитивним моментом у формуванні туристичної привабливості області та розвитку кінно-театральної справи стало відкриття у 2013 р. у м. Збараж Кінно-мистецького театру просто неба ім. Байди Вишневецького. Це третій в Україні подібний театр, що знаходиться ще на етапі становлення, згодом він, скоріш за все, буде переданий Національному заповіднику "Замки Тернопільщини". На даний час у розпорядженні театру четверо коней. Кількість глядацьких місць – 300, у перспективі планується збільшення до 800.

Історичні особливості розвитку, традиції та сучасний стан театрального мистецтва дають можливість проведення в межах області цілої низки театральних мистецьких заходів – фестивалів, конкурсів тощо. В останній час найбільш традиційними є міжнародний фестиваль молоді режисури "Тернопільські театральні вечори. Дебют" (м. Тернопіль), міжрегіональний фестиваль-конкурс гумору та сатири "Грицева шкільна наука" (м. Копичинці), обласний огляд-конкурс народних аматорських театрів на приз ім. Леся Курбаса (м. Тернопіль, с. Старий Скалат), районний огляд-конкурс аматорських театральних колективів "Театральні вечори Козівщини" (сmt. Козова), конкурси-огляди, тижні спеціалізації "Видовищно-театралізовані заходи" у Тербовлянському вищому училищі культури. Варто назвати і щорічне проведення у с. Горошова Борщівського райо-

ну фестивально-театралізованого дійства "Го-рошівська Маланка" ("Меланія"), а також започаткування встановлення на Театральному майдані Тернополя різдвяного вертепу – "шопки". Із гастроями часто перебувають у Тернополі театри і театральні колективи із інших областей України та закордону. Така кількість подій сприяє розвитку театральної галузі, створення позитивного культурно-мистецького бренду області, а проведення міжрегіональних і міжнародних заходів свідчить про інтеграцію у загальноукраїнський та світовий культурний простір.

Доповнюють театральну галузь в області арт-кафе міста Тернопіль. У арт-клубі "Коза"

відбуваються вистави, перформенси та інсталяції. Є окремий зал "Ретро-Театральне" у барі "Ретро", що неподалік від обласного драмтеатру.

Територіальна зосередженість закладів театрального мистецтва, а також врахування решти показників розвитку театральної галузі (рис. 3), дають можливість провести відповідне районування території області (таблиця 3), яке відображає геопросторові особливості театрального мистецтва. За кількістю театральних об'єктів, колективів і подій у населених пунктах, визначено основні центри театрального мистецтва та поділено їх на три категорії: малі (1-2), середні (3-5) і великий (понад 6).

Таблиця 3

Культурно-мистецьке районування Тернопільської області за театральною складовою

Культурно-мистецькі райони	Культурно-мистецькі підрайони	Склад, адміністративні райони	Основні центри	Рівень розвитку театрального мистецтва
Північний	-	Збараський, Кременецький, Ланівецький, Шумський	Збараж, Кременець	Низький
Центральний	Тернопільський	Тернопільський	Тернопіль	Високий
	Центрально-Східний	Бучацький, Гусятинський, Підволочиський, Тербовлянський	Копичинці, Тербовля	Вище середнього
	Північно-Західний	Бережанський, Зборівський, Козівський, Монастирський, Підгаєцький	Козова, Бережани	Середній
Південний	-	Борщівський, Заліщицький, Чортківський	Борщів	Нижче середнього

Північний район характеризується не надто високими показниками розвитку театрального мистецтва. На цій території здебільшого діють аматорські драматичні театри та колективи художнього читання. Порівняно із рештою території області тут дещо менше поширений "вертеп". З туристичною метою активно відбувається становлення театральної кінно-мистецької справи у Збаражі. Основний ресурсний потенціал галузі зосереджений у центрах районів, де діє більшість аматорських театрів, розміщені районні будинки культури, при яких є творчі колективи із званням.

Центральний район є найбільш розвинений у театральномистецькому плані. Характерними рисами для нього є присутність професійних театрів, велика кількість театральних подій і заходів, музеїв, висока активність та масовість аматорського театрального руху, значна популярність та поширеність "вертепу". У складі району виділено ще три підрайони. Най-

краще забезпечення населення послугами театрального мистецтва у Тернопільському підрайоні, де є великі кадрові, науково-методичні і матеріально-технічні ресурси. Тут активно розвивається дитячий, юнацький і молодіжний театральний рух. Для Центрально-Східного підрайону характерна наявність значної кількості аматорських колективів із званням, розвиток театральної музейної справи, а також велика кількість дитячих театрів і учасників у них. Важливим фактором розвитку галузі на даній території є наявність Тербовлянського вищого училища культури. Північно-Західний підрайон, не дивлячись на високий рівень залучення населення до народної театральної творчості, в основному до драматичних театрів, представлений незначною кількістю творчих колективів із званням. Найбільш стабільно театральне мистецтво тут розвивається у м. Бережани, смт. Козова, с. Голгоча (Підгаєцький р-н) і с. Озерна (Зборівський р-н).

Рис. 3. Театральне мистецтво Тернопільської області

Південний район за показниками розвитку галузі майже подібний із Північним. Тут до-

сить невисоке охоплення населення аматорською творчістю та значна віддаленість від

основних центрів розвитку театрального мистецтва області. Проте на даній території крім "вертепу" широко поширеною та традиційною є "Маланка". Провідними центрами розвитку галузі залишаються Борщів, Заліщики і Чортків, де діють аматорські колективи із званням та музеї театрального мистецтва.

Серед загальних негативних явищ у театральному мистецтві регіону можна назвати такі: нерівномірне забезпечення поселень закладами театрального мистецтва; незадовільний технічний стан та застаріле матеріально-технічне забезпечення закладів культури у селах; брак висококваліфікованих фахівців у районах області; недостатній рівень інформаційно-рекламного забезпечення діяльності професійних театрів; низькі видатки бюджету на підтримку театрів, особливо аматорського мистецтва; репертуарний "голод" аматорських театрів.

Нині існує ціла низка просторових проблем театральної галузі культурно-мистецької сфери Тернопільської області. Однією із головних проблем залишається не надто високий рівень доступності жителів крайніх південних і південно-західних районів до головного центру області, що надає послуги театрального мистецтва. Виходом із даної ситуації може бути створення у одному із районних центрів півдня області міжрайонного театру. Проте на даному етапі пріоритетним все ж таки залишається підвищення рівня послуг у діючому центрі і покращення його транспортної доступності. Привертають увагу також значні диспро-

порції у рівнях розвитку аматорського театрального мистецтва. Так низькими показниками відзначаються північні райони області та у певній мірі південні. У них необхідно активізувати роботу районних методичних служб культури, працювати над створенням нових колективів, залученням у них все більшої кількості учасників, забезпеченням кваліфікованими художніми керівниками. Потрібно провести роботу по збільшенню кількості колективів, що носять звання "народний", "зразковий". Досить гострою залишається і проблема доступу жителів сільської місцевості до театрального мистецтва. З метою подолання цього, варто частіше проводити обласні, міжрайонні, районні театральні фестивалі, огляди-конкурси, театралізовані масові заходи у малих міських поселеннях та окремих селах на базі їх клубних закладів тощо.

Висновки. Театральна галузь, займаючи незначну частку у структурі культурно-мистецької сфери Тернопільської області, відіграє одну із провідних ролей щодо надання соціокультурних послуг населенню, розвитку туризму та участі у створенні територіального бренду регіону. Однак, існують проблеми, пов'язані, в першу чергу, з просторовими диспропорціями розвитку, причинами чого є недостатнє фінансування театрального мистецтва та його популяризації серед населення. Однак наявний ресурсний потенціал дає можливість прогресивного розвитку театральної сфери у регіоні та виведення її на провідні позиції в Україні.

Література:

1. Бокань В. Культурологія: Навч. посіб. – 3-тє вид., стереотип / В. Бокань. – К.: МАУП, 2004. – 136.
2. Заклади культури і мистецтва / Сайт Головного управління статистики у Тернопільській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.te.ukrstat.gov.ua>.
3. Закон України «Про театри і театральну справу» від 31.05.2005 р. № 2605-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №36. – Ст. 350 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2605-15>.
4. Кічурчак М.В. Оцінка рівня забезпеченості закладами культури і мистецтва в економіці України/ М.В. Кічурчак // Економіст. – К., 2011. – Вип. №4. – С. 75–77.
5. Класифікатор видів економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/842>.
6. Моштаківа Н.В. До питання суспільно-географічного дослідження сфери культури регіону / Н.В. Моштаківа // Часопис соціально-економічної географії: міжрег. зб. наук. праць. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – №9 (2). – С. 170–178.
7. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України: за ред. О.Г. Осауленка; від. за вип. О.Е. Остапчук. – К.: ТОВ "Август Трейд", 2012. – 560 с.
8. Стебельська О.С. Сучасний стан галузі культури в Тернопільській області / Стебельська О.С. // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. ІХ Культурологічні читання пам'яті В. Подкопаєва 2-3 червня 2011 р., Том І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://culturalstudies.in.ua/knigi_12_47.php.
9. Тернопільський Енциклопедичний Словник / Передмова Геннадія Яворського. – Тернопіль: ВАТ ТВПК "Збруч", 2004. – Т. 1. А – Й. – 696 с.
10. Тернопільський Енциклопедичний Словник. – Тернопіль: ВАТ ТВПК "Збруч", 2005. –Т. 2. К – О. – 706 с.
11. Тернопільський Енциклопедичний Словник. – Тернопіль: ВАТ ТВПК "Збруч", 2008. –Т. 3. П – Я. – 708 с.
12. Топчієв О.Г. Основи теорії суспільної географії / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2001. – 559 с.
13. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії / О.І. Шаблій. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – 444 с.

Резюме:

Сергей Задворный. ГЕОПРОСТРАНСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ТЕАТРАЛЬНОГО ИСКУССТВА

ТЕРНОПОЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

В статті розглянуті та углиблені теоретичні аспекти соціально-географічних досліджень театральної галузі сфери культури та мистецтва регіону. Акцентується увага на важливості потреб населення в естетичному насладі та художньому творчестві. Проведено огляд основних законодавчих норм театральної галузі сфери культури та мистецтва, а також її ролі та місця в системі економіки України. Для потреб соціально-географічних досліджень розроблено типологію професійних театрів за функціональними напрямками діяльності. Визначено основні фактори формування та функціонування театральної мережі регіону. Охарактеризовано компонентно-функціональну структуру театрального мистецтва Тернопільської області, яку формують професійні театри, аматорські театральні колективи, вищі навчальні заклади, де готують фахівців для даної галузі, музеї театрального напрямку, конно-художественний театр, події театрального мистецтва, театральні арт-кафе. Сосереджено увагу на геопросторових особливостях у розвитку театрального мистецтва. Проведено культурно-творче районування Тернопільської області за театральною складовою та визначено основні центри розвитку галузі. Виділено Північний, Південний та Центральний культурно-творчі райони та три підрайони в складі останнього – Тернопільський, Центрально-Східний, Північно-Західний. Охарактеризовано райони та підрайони за потенціалом та рівнем розвитку театрального мистецтва, основними компонентами галузі та залученням населення до народного театрального творчестві. Визначено основні просторові проблеми функціонування театральної галузі сфери культури та мистецтва Тернопільської області та запропоновано шляхи їх подолання, що дозволить покращити якість соціокультурного обслуговування населення.

Ключові слова: театральна галузь, спеціалізація театрів, геопросторова організація, аматорський театр, сфера культури та мистецтва.

Summary:

Serhij Zadornyj. FEATURES GEOSPATIAL ORGANIZATION THEATRE ARTS IN TERNOPIL REGION.

In the article deeply representation theoretical aspects social and geographical research industry of cultural and artistic area in the region. Attention is focused on the importance of people's needs in the esthetic pleasure and artistic creativity. An overview of the main legislation theatrical field of cultural and artistic area and its role and place in the economy of Ukraine. For the purposes of social and geographical research developed professional theatres typing for functional activities. Defined main factors of formation and functioning theater network in the region. Characterized component-functional structure theatre in Ternopil region, which form the professional theatre, amateur theatre groups, high schools, which train specialists for the industry, museums, theatre directing, horse art theatre, theatre events, theatre art cafe. Conducted a cultural and artistic zoning in Ternopil region for theatrical component and defined the main centers of the industry. Highlight North, South and Central cultural and artistic areas and three sub-districts in last - Ternopil, Central-East, North-West. Districts and sub-districts are characterized by the potential and the level of theatrical business major components of field and public involvement in folk theatre art. Outlines the major spatial issues functioning of theatre field of cultural and artistic areas in Ternopil region and the ways to overcome them, which will allow to improve the quality of social and cultural services.

Keywords: theatre industry, specializing in theatre, geospatial organization, amateur theatre, cultural and artistic field.

Рецензент: проф. Заставецька О.В.

Надійшла 10.10.2013р.

УДК 94 (477)

Лілія ВАВРИНІВ

ПОШИРЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ ЯК НАСЛІДОК ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ, ЩО ВІДБУВАЮТЬСЯ У РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Злочинність, як прояв девіантної поведінки, що спостерігається у суспільстві, належить до соціальних негараздів. Проблема злочинності, яка зумовлена сьогодні негативними соціально-економічними та політичними процесами, є однією із найгостріших у сучасному суспільстві.

У статті визначено соціально-демографічні чинники формування та поширення злочинності, проаналізовано вплив цих чинників на динаміку, стан і територіальну структуру злочинності в залежності від віку, роду діяльності та місця проживання. Проаналізовано рівень злочинності у регіонах України та по районах Тернопільської області. З'ясовано, що зростання злочинності та кількості зареєстрованих злочинів є невід'ємною ознакою сучасного українського суспільства та регіону і пов'язане, в першу чергу, з кризовим станом господарства в країні, нестабільним податковим законодавством та законодавчою неврегульованістю підприємницької діяльності, особливо малого та середнього бізнесу.

Велике занепокоєння викликає явище злочинності серед неповнолітніх, які в майбутньому стануть